

Nietzsches ontdekking van het nihilisme en de post-truth samenleving

Maieutiek 2020

4

Indeling nihilisme door E. Kuhn(85)

1. Eerste nihilisme; psychologische gevolgen van ontdekking dat waarheid, doel enz. door ons uitgevonden zijn,
2. Eigenlijke of volkomen nihilisme; bezinning op 1,
3. Passieve nihilisme; onvermogen om te geloven in de ficties als doel en waarheid,
4. Actieve nihilisme; kan de ficties bestrijden en achterlaten,
5. Radicale nihilisme; zelfoverwinning van de moraal,
6. Extremste nihilisme; vrije experimenteren van de toekomst.

Maieutiek-voorjaar 2020-4

2

Lenzer heide (het Europese nihilisme)

- Idealen van Waarheid, Schoonheid en Goedheid zijn leugenachtige constructies,
- Het leven verliest zijn intrinsieke waarde door alle waarden op te hangen aan deze leugens,
- De zinloosheid van het ervaren lijden wordt gesust door leugens,
- De leugens moeten ontmaskerd worden,
- Maar dat 'moeten ontmaskeren', deze wil tot waarheid, is zelf weer een doel geworden,
- Als Nietzsche dat ook gaat ontmaskeren is er vernietiging, maar ook hoop in het vooruitzicht.

Maieutiek-voorjaar 2020-4

3

Europees Nihilisme

Nihilisme is een Europese aangelegenheid. Het hoort bij de denkontwikkeling die wij hebben doorgemaakt

- Verschillende visies worden steeds meer tot een eenheid worden gemaakt,
- De massacultuur maakt dat het onderscheid hoog en laag wegvalt,
- De emancipatie heft de klassenonderscheiding op.

Maieutiek-voorjaar 2020-4

4

Twee richtingen zijn mogelijk;

- Veel verschillen in een systeem kan leiden tot uitbarsting van creativiteit.
- Maar hoogstwaarschijnlijk vlucht men voor de spanningen in onverschilligheid, roes en sceptische houding die alle verschillen relativeert.

Griekse denken en het christendom – wortels van Europese denken en leven- zouden interessante productieve spanning kunnen wakker maken, maar veroorzaken juist nihilisme.

Deze mix zal zich volgens Nietzsche verspreiden over alle landen waarop Europa invloed heeft.

Maieutiek-voorjaar 2020-4

5

Nihilisme uit welvarendheid

Nihilisme in Europa is juist een gevolg van hoe goed het gaat. We lijken een bescherming tegen het lijden niet meer nodig te hebben want het lijden neemt af. (94)

Maieutiek-voorjaar 2020-4

6

“God wordt een te extreme hypothese”

“Door al die manieren waarop het leven veilig en comfortabel is geworden hebben we de 'enorme potentiëring van de waarde van de mens' niet meer nodig. We hoeven niet meer voortdurend te roepen dat de mens een oneindige waardigheid heeft. We kunnen het beroep daarop zelfs ironiseren en relativiseren. We hoeven niet meer te vrezen voor de macht van het kwaad, omdat we het kwaad zozeer hebben ingedamd, dat we ermee kunnen koketteren, kunnen genieten van de 'bloemen van het kwaad' (Baudelaire). Onze macht over onszelf en onze wereld is zo groot geworden dat we geen toevlucht meer hoeven te nemen tot morele, filosofische of religieuze constructies. Een God als garantie voor zin en orde is een hypothese geworden die ons veel te extreem in de oren klinkt.”(95)

Maleutiek-voorjaar 2020-4

7

Griekse en christelijke wortels van het nihilisme

- De tragedie wist het lijden tot kunst op te tillen. ‘Het leven is lijden is dan een aanwezig besef.
- De late Griekse tragedie maakt een oorzakelijk verband tussen gedrag en lijden. Daarmee wordt lijden vermijdbaar.
- Het christendom zegt dat er een lijden is in afwachting van een betere wereld, met Christus wordt het lijden overwonnen.

Maleutiek-voorjaar 2020-4

8

Christelijke oplossing wordt ondermijnd

Met de verbinding tussen het Griekse denken (die blijkens de tragedie weet heeft van de zinloosheid, maar dat omhult) en het christendom die de waarheid serieus gaat nemen en aan één God gaat verbinden, begint de geschiedenis van het nihilisme. (98)

Uiteindelijk worden alle leugens ontmaskerd, maar dan weten de meesten van ons niet meer hoe zonder de leugens van Waarheid, Zin en Moraal te leven.

Maleutiek-voorjaar 2020-4

9